

ОЛЕКСАНДР ДЕГТЯРЕНКО

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-9118-6627>

магістр 1 року навчання

кафедри оперної підготовки та музичної режисури

Національної музичної академії імені П. І. Чайковського

Науковий керівник: Олена Касьянова,

кандидат мистецтвознавства,

професор, заслужений діяч мистецтв України,

професор кафедри оперної підготовки та музичної режисури

Національної музичної академії імені П. І. Чайковського

(Київ, Україна)

©Дегтяренко О., 2024.

ОПЕРА АНАТОЛЯ ВАХНЯНИНА «КУПАЛО»

В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Постановка проблеми. Постать Анатолія Вахнянина багатогранна: він проявив себе як письменник, публіцист, педагог, редактор, композитор, диригент. Вахнянин був одним із учасників у створенні Наукового товариства ім. Т. Шевченка, обіймаючи посаду директора історико-філософської секції. Шлях до національного самоусвідомлення митця було доволі непростим. За його спогадами, у навчальних закладах, де він вчився, обов'язковими мовами були німецька та польська. Попри це Вахнянин вважав себе українцем, активним громадським діячем, учасником подій національного поступу до самоусвідомлення етнічної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості композиторської творчості Вахнянина у контексті функціонування галицького музичного театру кінця XIX – початку XX століть розглянуті М. Новаковичем [4]. Аналізу творчого доробку митця; історії написання та характерним ознакам музичної драматургії опери «Купало» присвячені роботи Я. Горака [1, 2, 3]. Огляд означених джерел дозволяє окреслити малодослідженість обраної проблематики, що актуалізує наукові розвідки названої теми.

Мета дослідження – визначити місце опери «Купало» в композиторському доробку А. Вахнянина, окреслити особливості її музичної драматургії.

Виклад основного матеріалу. Вершиною творчої діяльності Вахнянина стало створення музичних товариств та інституцій, які сприяли становленню українського музичного професіоналізму на теренах західноукраїнських земель. У 1870 році за його участі було створено музичне товариство «Теорбан». Пізніше він став одним із засновників хорового товариства «Львівський Боян». З часом осередки цих товариств почали виникати в різних містах Галичини, тому постала потреба об'єднати їх в одну організацію – Союз співацьких і музичних товариств. За її сприяння було відкрито музичну школу, пізніше реформовану у Вищий музичний інститут під керівництвом А. Вахнянина, який згодом був перейменований у Музичне товариство ім. М. Лисенка. Мистецький доробок композитора Вахнянина презентує широку палітру музичних творів різножанрового та різностильового спрямування.

Одним з іонаа знакових та найвідоміших зразків творчості маестро стала опера «Купало» як перший та найбільш вдалий монументальний національний твір на теренах Галичини. Це була єдина опера, яка ніколи не виконувалась за життя автора. Її прем'єра відбулася вже за радянської доби, у 1929 році на сцені оперного театру в Харкові.

Робота над оперою розпочалася у 1870 році, а була закінчена у 1892. В основі твору Вахнянина можна простежити витoki переважно німецьких ранньоромантичних опер. Структура опери складається із чотирьох дій (картин). В опері «Купало» на перший план виходить роль народу із його проявами в етнічно-побутових та хорових сценах, що підкреслено у застосуванні народно-пісенних форм. У сюжетній лінії опери відображається кохання молодої пари Одарки й Степана, парубоцько-дівчачі ігри та ворожіння, що відбувалися під час купальських свят на Галичині. Прекрасні народні танки відтворювали старовинне селянське свято Івана Купала. Заплутаний сюжет, таємниця якого відкривається лише у фіналі, несе любовну інтригу, стилізовану орієнтальним колоритом. Наприкінці опери композитор використав принцип «швидкого фіналу» з ансамблевими та хоровими номерами, що підвищило ідейний підсумок твору монументальністю сцени.

Але найголовнішою подією у функціонуванні галицького театру завдяки цій виставі стало зміщення акцентів з розважального на морально-естетичний, історично-патріотичний концепт. Галицькі українці уособлюють себе зі спільною національною історією, що сприяє формуванню колективної ідентичності. Адже події, що відбуваються в часи козацтва, стають їх власною історією, в якій вони віднаходять самих себе. Тут панує дух патріотичного спогаду, а тому галицька сцена стає органом цієї нової ідентичності.

Висновки Значення Вахнянина в культурно-історичних процесах другої половини XIX століття особливо важливе у багатогранному формуванні музичного професіоналізму. Багато починань композитора є високим прикладами жертвовної праці для свого народу і його культури та підвищення її значущості у світі. Його опера «Купало» стала першим повноцінним національним твором на теренах західноукраїнських земель та послужила зразком для подальших мистецьких пошуків у музично-театральному мистецтві означеного регіону.

Список використаної літератури та джерел

1. Горак, Я., 2001. Діяльність Анатолія Вахнянина у становленні українського театру в Галичині. *Теоретичні та практичні питання культурології*, 5, сс.5–16.
2. Горак, Я., 2002. До характеристики хорової творчості Анатолія Вахнянина. *Київське музикознавство*, 8, сс.23–27.
3. Горак, Я., 2000. Ігнацій Гуневич і формування Анатолія Вахнянина як музиканта (до історії українсько-польських взаємин). *Musica Galicana*, 5, pp.219–224.
4. Новакович, М., 2018. Про національне в галицькому музичному театрі кінця XIX – початку XX століть. *Українська музика*, 3(29), сс.29–39.

ЛЮДМИЛА ЄФРЕМОВА

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6272-5435>

доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу музикознавства та етномузикології
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України
(Київ, Україна)

©Єфремова Л., 2024.

ВЕЛИКДЕНЬ ТА ХОРОВОДНІ ВЕСНЯНКИ ПОДІЛЛЯ

Веснянки, одна з найвизначніших окрас подільської календарно-обрядової пісенності, належать до раритетів слов'янського музичного фольклору,